

Byråkratenes agenda

Intensjonen er god, sies det om forskningsrådets promotering av gratistidsskrifter og åpen tilgang til forskningsresultater. Er den det?

For de uinnvidde: Det har foregått en kamp i høst, mellom forskere som er opptatt av å publisere sine forskningsresultater i de beste og mest prestisjetunge tidsskriftene, og forskningsbyråkratenes, herunder Norges forskningsråd (NFR), som er opptatt av at «forskingsresultatene skal være tilgjengelige for alle».

For å gjennomføre det siste har NFR, sammen med andre europeiske forskningsråd, forfattet en Plan S: Forskere som ikke publiserer i gratistidsskrifter hvor man slipper å betale abonnementsavgift, får ikke forskningsmidler.

Forskerne, og da i første rekke toppforskere som faktisk klarer å komme inn i de beste tidsskriftene, er opprørte. Kvalitetssikringssystemet i vitenskapen baserer seg på et hierarki av tidsskrifter. Jo lenger opp man kommer, jo tøffere blir kvalitetskravene.

Disse tidsskrift-hierarkiene er blitt bygget opp gjennom et århundre. De beste tidsskriftene er merkevarer for vitenskapen på samme måte som New York Times og The Guardian er det for journalistikken. Vi vet – så langt det er mulig – at det som står der er til å stole på.

Men det koster å abonnere på tidsskriftene. Og forlagene som driver dem tjener godt. Dette vil forskningsbyråkraten til livs.

En oppmerksom observatør bør spørre seg: Hva er de egentlige konfliktlinjene her? Er ikke forskeren opptatt av at flest mulig skal ha tilgang til forskningsresultatene? Og hvorfor vil forskningsbyråkratenes snu opp ned på vitenskapens kvalitetssikringssystem?

Handler det bare om åpen tilgang, eller handler det om noe mer?

Forskningsrådets direktør, John Arne Røttingen, liker å fremstille det som en kamp mellom en progressiv delingskultur og en uheldig allianse mellom grådige forlag og konservative forskere som ikke aksepterer at verden er i endring. DNs Eva Grinde kjøper

Forskningsrådet bruker i dag nesten én milliard kroner på å fordele ni milliarder, og forskere bruker stadig mer tid på å søke om forskningsmidler. Foto: Istock/Getty Images

Fredagskronikken Ola Kvaløy

denne historien. Plan S «ryster gamle hierarkier og maktsystemer i sine grunnvoller», skriver hun.

Ja, den ryster, men også offentlige institusjoner og byråkrater kan ha en agenda som handler om mer enn gode formål. Også for dem kan det handle om makt, størrelse og prestisje.

Hvordan kan så forskningsbyråkratenes få mer makt?

Jo, det handler om å vri oppmerksomheten bort fra publiseringsskiltet og over på prosjektplanleggings- og søknadsaktivitet. Her spiller byråkratenes en stadig viktigere rolle, både som tilretteleggere, forskningsprogramutviklere og søknadsbehandlere. Forskningsrådet bruker i dag nesten én milliard kroner på å fordele ni milliarder, og forskere bruker stadig mer tid på å søke om forskningsmidler.

I forskningsbyråkratenes verden er det å få penger til store forskningsprosjekter det aller ypperste. Forskere opplever som regel at forskningsbyråkratenes er heller uinteresserte i hvilke

tidsskrift forskerne publiserer i.

Prestisjetidsskriftene står snarere i veien for forskningsrådenes makt og prestisje. De beste tidsskriftene fokuserer på uavhengig grunnforskning. Forskningsrådene har et langt større innslag av såkalt anvendt og politisk styrt forskning. Forskningsbyråkratenes har også interesse av å knytte prestisje til det å vinne frem i kompetitive prosjektkonkurranser. Prestisjetidsskriftene representerer noe annet, og utfordrer således statusen til NFR og andre som finansierer forskning.

Forskningsbyråkratenes Plan S må ses i lys av dette. Ved å utfordre tidsskrifthierarkiet, ja hele måten forskningen formidles og publiseres på, kan forskningsbyråkratenes oppnå enda større innflytelse. Jo mer tid forskere bruker på å søke om prosjektmidler, og jo mindre tid de bruker på å finpusse artiklene for å komme inn i de mest eksklusive tidsskriftene, jo viktigere blir forskningsbyråkratenes.

Man sier det handler om åpen tilgang for alle. Ja, det er viktig.

Men tilgangen har heller aldri vært bedre. Svært ofte finner man forfatter-versjonen av forskningen gratis på nett, selv om den er publisert i lukkede tidsskrifter med abonnementsavgift. Det er dette som er den såkalt grønne veien til åpen tilgang, en vei forskningsrådene nå ser ut til å akseptere som et kompromiss.

Det er bra. For i de alternative fakta og infokalypsens tidsalder, hvor «forskning viser at» er i ferd med å bli en klisje, er det viktigere enn noen gang å verne om det kvalitetssikringssystemet som de vitenskapelige tidsskrifthierarkiene representerer. De fleste gratistidsskriftene er i dag av heller tvilsom kvalitet, og noen av dem er rene røvertidsskrifter som tar seg godt betalt, ikke av leserne, men av forskere som ønsker rask vei til «vitenskapelig publisering».

Det er skuffende at vi har en forskningsminister fra Venstre som ikke reflekterer mer over dette, men som tilsynelatende svelger alt som kommer fra forskningsbyråkratenes og åpen-tilgang-interessene. Hun bør forstå at det ikke bare er forlag og toppforskere som har interesser her.

Også byråkrater kan ha en agenda.

Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og NHH

Mer debatt s. 30-32 →

Småbedrifter bør få lønnsrefusjon for ansatte som får permisjon for å fullføre videregående skole

Oddbjørn Raalum, leder av Livsoppholdsutvalget

Fredagskronikken

Alexander Cappelen

Bård Harstad

Ola Kvaløy

Katrine Løken

Simen Markussen

Mari Rege

Karen Helene Ullveit-Moe

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen Telefon: 22 00 10 59 Sentralbord: 22 00 10 00 Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn inklusive mellomrom Underinnlegg/replik: Maks 1500 tegn (ca. 250 ord) Legg ved portrettfoto.

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.